

In countries of Eastern Europe (with the exception of Russia), formed "enlightened civil society", "society-culture". As in the West, it arose independently of the state, however, unlike the West, originally applied only to the sphere of education and culture. The spiritual and intellectual elites, intellectuals, who sought to "tighten" their people to the achievements of world civilization, played a decisive role in all spheres of social progress. This feature has changed the model of civil society from the mass, rooted in the people (grass-roots) to "intelligentsia", or "enlightened". This is also characteristic of Ukraine [3]. Thus, the development of civil society in our country depends on solving a large number of complex issues, one of which is the need to improve relations between the state and society, authorities and citizens. In such circumstances, the importance of expanding public powers in the social sphere, on the one hand, and the influence of civil society on the functioning of the political system, on the other hand, is increasing. In our opinion, this will significantly accelerate the formation of a European model of civil society in Ukraine.

As you know, vibrant civil society is an integral part of democratic, legal states. It is obvious that even in an axiomatic way, without a developed civil society, a strong state is impossible, but civil society and its institutions have become an effective factor in the state only if constructive and responsible social dialogue with the government within the legal field. Thus, it is logical to conclude that in a state governed by law, public relations covering the category of "civil society" must be based on the law and, accordingly, be legal relations aimed at ensuring the legitimate rights and interests of all stakeholders and civil institutions society.

It is believed that the basis of a developed civil society is the active work of institutes of civil society. It concerns business entities, forms social relations, which focus on the promotion of civil society; institutes that unite constitutional norms and other branches of law that regulate social relations in the relevant sphere and serve as constituent elements of a multidimensional system of constitutional law in Ukraine; summing up the name for all organized and structured manifestations of civil society, etc. All these approaches deserve attention, and at the same time none of them has a monopoly on the truth [4].

At the same time, the logical, though not the final conclusion of any legal discussion, is the assessment of its subject in the current legislation. Until recently, the definition of the "civil society institution" was not standardized in the laws and regulations of Ukraine, which gave rise to certain problems of constitutional law and law enforcement.

Together with the creation of the Coordination Council on Civil Society Development and the adoption of a number of laws aimed at enhancing the interaction of civil society institutions with public authorities, public control over the actions of the authorities was introduced, transparency in the activities of state authorities, and constant communication with the public. However, as some experts point out, such active actions at the level of state development are of concern, as this contradicts the idea of the very civil society as a self-organizing system. It is important to take into account that in Ukraine development of both socio-cultural sphere and other spheres is subject to active interference by the state, since it implements the powers of civil society institutions, thus reducing its own at the regulatory and legal level [5].

The development of the civilian potential of relations between the state and society on the background of increasing socio-political activity of the population gives grounds to state the process of confident democratization of society in Ukraine. Moreover, the growth of democracy is impossible without the formation of a proper internal and external environment for the implementation of the civilian potential of the state and society; allocation of basic directions of development of civil potential of the state and society; definition of the mission and goals of the state authority regarding the formation of the civilian potential of the state and society; development of a system of indicators for evaluating the effectiveness of the civilian potential of the state and society; the elaboration of individual plans for assessing the effectiveness of the civic potential of the state and society in a single master plan, etc. However, the interaction of public authorities and self-government bodies with the society remains ineffective due to the bureaucratization of the procedure and a low level of mutual trust. " Existing constitutional and legislative provisions for involving local communities in decision-making and resource allocation processes are in most cases ignored and not followed by local councils. In the period of electoral campaigns in Ukraine, the level of communication between the government and society is increasing sharply, but the qualitative characteristics of this process remain at the same low level.

#### References:

1. Hall J. A. In Search of Civil Society [Text] / J. A. Hall // Civil Society : Theory, History, Comparison. – Cambridge: Polity Press, 1995. – P. 1-31.
2. Keane J. Global Civil Society? (Contemporary Political Theory) [Text] / J. Keane. – London : Cambridge University Press, 2003. – 236 p.
3. Kerr D. Pupil Assessment in Citizenship Education: Purposes, Practices and Possibilities / D. Kerr, A. Keating, E. Ireland // Report of a CIDREE Collaborative Project. NFER/CIDREE. – Slough: National Foundation for Educational Research, 2009. – 117 p.
4. Learning to Live Together: a Shared Commitment to Democracy Conference on the Future of Citizenship and Human Rights Education in Europe [Електронний ресурс] : Матеріали конференції (Strasbourg, June 20-22, 2017). // The official website of the Council of Europe. – Режим доступу : <http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/>
5. Романенко Є. О. Маркетингова комунікологія як механізм реалізації державної політики: монографія / [Є. О. Романенко, Д. В. Кіслов, І. В. Чаплай]. — Київ: ДП "Вид. дім "Персонал", 2018. — 412 с. — Бібліогр. : у кінці розд. — (Серія "Публічне адміністрування"; вип. 2).

УДК 322.122:353.1

**Росоха Володимир Васильович**, д.е.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації менеджменту, публічного управління та адміністрування  
(Національний Науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН, м. Київ, Україна)

## УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РЕГІОНІВ

Децентралізація влади, що здійснюється шляхом змін адміністративно-територіального устрою та передання частини

повноважень і функцій виконавчої влади органам місцевого самоврядування, стає передумовою побудова громад, спроможних виконувати передбачені законодавством повноваження за рахунок власних внутрішніх ресурсів територій проживання місцевого населення, збереження й закріплення прав громад на вирішення питань місцевого значення та зміцнення інституційних засад реалізації цих прав. Проте громада не виникає не природним шляхом, а цілеспрямовано конструюється місцевим співтовариством через процес зважених, планомірних та взаємозалежних дій, вираження спільних інтересів різних сегментів локального суспільства.

Визначення територіальної громади в законодавстві як "жителів, об'єднаних постійним проживанням в межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільним об'єднання жителів кількох населених пунктів, що мають єдиний адміністративний центр" не тотожне поняттю громади [1]. Приводом виникнення громад як ідентичностей є процес взаємодії місцевих жителів у визнанні спільних потреб та співпраці для задоволення цих потреб. Концептуальну основу громади становить згуртованість навколо лідера, довіра до його ціннісних орієнтацій і настанов з урахуванням всіх наявних думок і активів та взаємодія різних сегментів територіального поселення.

Лідерство є одним з неформальних інститутів створення механізмів інтеграції та координації групової діяльності людей. До основних ознак лідера належать: відповідальність; готовність до критики; схильність до саморозвитку і самовдосконалення; комунікабельність; нестандартність мислення; упевненість у власній слушності; уміння впливати на людей, аргументувати свої переконання, ефективно розв'язувати проблеми. Функція лідера полягає в консолідації населення для соціальної взаємодії, усвідомлення ними загальних проблем, визнання важливості спільних зусиль їх розв'язання. Наявність лідера та практичної здатності людей до колективних дій стають ключовими чинниками для створення громади як функціональної ділової організації локального розвитку. Це те, що ми називаємо соціальним капіталом громадянського суспільства.

Підвищення рівня спроможності виконання повноважень, які надаються місцевому самоврядуванню, здійснюється шляхом об'єднання територіальних громад, створення трирівневої системи громада – район – регіон зі збалансованою тріадою відповідальність – ресурси – повноваження. Залучення населення територіальних громад до розв'язання місцевих проблем можливе за умови визнання його господарем і власником території, на якій воно проживає, отримує для цього владні повноваження, матеріальні й фінансові ресурси та гарантії держави.

Очевидною стає необхідність створення соціально-економічної бази розвитку нових утворень шляхом закріплення за ними господарської території, що включає площу сільського поселення (поселень), прилеглі сільськогосподарські та інші угіддя (ліси, водойми тощо) з їхніми надрами, місцеві корисні копалини (пісок, глина, крейда, торф та ін.). Місце природних ресурсів як власності, включаючи землю, чітко визначено в ст. 13 Конституції України: всі вони є "об'єктами права власності Українського народу", від імені якого суб'єктами цього права виступають органи місцевого самоврядування [2].

Визначення меж об'єднаних територіальних громад здійснюється відповідно до Земельного кодексу України на основі рішень генеральних планів і схем планування їх, перспективних планів формування територій та планів соціально-економічного розвитку об'єднаних громад. Місцева влада, маючи у своєму розпорядженні муніципальну власність, муніципальну економіку, місцеві ресурси, використовує адміністративні, правові й економічні важелі та впроваджує нормативно-моральні й традиційно-ціннісні методи регулювання громадських справ з урахуванням громадської думки. Органи місцевого самоврядування беруть на себе піклування про підвищення якості життя населення, його фізичного і морального рівня.

Цілеспрямована взаємодія членів співтовариства один з одним вказує напрям для колективних дій і участі у житті громади на началах самоврядності. Як форми управління, самоврядування дає право громадській організації самостійно вирішувати питання внутрішнього керівництва. Через систему органів місцевого самоврядування (представницькі й виконавчі органи) самоорганізована громада виконує поточні й перспективні завдання забезпечення гармонійного соціально-економічного розвитку сільської місцевості з використанням потенціалу активів у взаємозв'язку із зовнішніми можливостями. Отже, управління сільським розвитком являє собою цілеспрямовану зміну економічних, екологічних, демографічних, соціальних, культурних, побутових, інституційних умов функціонування села у напрямі зростання рівня і якості життя його мешканців та моделі, у якій цілеспрямована зміна всіх найважливіших чинників розвитку села планується, здійснюється і контролюється громадами за сприяння держави.

Щодо території, для об'єднаної громади постають такі завдання:

- проведення детальної інвентаризації сільськогосподарських земель всіх форм власності та полезахисних насаджень, встановлення власників приватних земельних ділянок, повернення у власність громади привласнених земель сільськогосподарського призначення шляхом самозахоплення;

- територіальне закріплення за сільськими громадами земельних ділянок для громадського випасання худоби, сінокосіння, знешкодження та утилізації відходів, рекреаційних об'єктів, планування протиерозійних та ґрунтоохоронних заходів, встановлення адміністративної відповідальності за стан і використання сільськогосподарських угідь;

- перетворення сільських поселень в агропромислові структури шляхом організації переробки сільськогосподарської продукції на місці виробництва, залучення на території інших виробництв з наданням їм певних преференцій, що забезпечить диверсифіковану зайнятість населення, розвиток соціальної інфраструктури, сприятливу структуру аграрного соціуму за часом зайнятості, спектром професій, рівнем доходів, гендерним складом трудових ресурсів сільських громад шляхом організації переробки сільськогосподарської продукції на місці виробництва.

Розширення повноважень і відповідальності органів територіального самоврядування здійснюється за такими напрямами.

*Перший напрям* пов'язаний з налагодженням виробництва. Це, насамперед, реалізація проектів, які представляють інтерес для територій і вимагають акумуляції їх сил і економічних можливостей на основі тісного соціально-економічного партнерства.

*Другий напрям* – це комплексне використання рекреаційних ресурсів. Рекреаційні об'єкти, що створюються, можуть бути використані для організації вітчизняного й іноземного туризму.

*Третій напрям* – розвиток автодорожнього господарства державного або місцевого значення з відповідним автосервісом, питання технічного вдосконалення доріг, їх облаштування заправними станціями, готелями тощо. Розв'язання цих проблем потребує об'єднання зусиль і економічних ресурсів декількох зацікавлених територіально-адміністративних утворень.

*Четвертий важливий напрям* – це екологія, зокрема охорона відкритих водоймищ і лісів. Механізми, спрямовані на узгодження інтересів господарюючих суб'єктів з інтересами місцевого населення, сільських громад і усього суспільства залишаються практично не розробленими, що спричиняє погіршення і деградацію територіального ресурсного потенціалу. Для розв'язання соціально-демографічних та екологічних проблем між центром і територією мають бути тісні зв'язки. Епіцентр багатьох із них знаходиться на певних територіях, має глобальний характер й не піддається вирішенню лише силами цих територій. Однак ці проблеми у ринкових трансформуваннях посилюватимуться і в майбутньому.

*П'ятий напрям* – взаємодія у створенні фінансово-кредитної системи для надання кредитів на основі кредитної кооперації, а також строкової допомоги з бюджету для "розвантаження" сезонних пікових ситуацій.

Інтегрування України в європейські структури потребує вироблення та реалізації моделі регіонального управління, яка б відповідала принципам регіональної політики ЄС. Серед основних напрямів активної регіональної політики повинні бути такі: обґрунтування стратегії розвитку окремих регіонів, удосконалення системи державного стратегічного програмування регіонального розвитку, використання механізмів приватно-державного партнерства; застосування договірних засад при визначенні спільних дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у стимулюванні регіонального розвитку, зокрема депресивних територій.

Таким чином, самоорганізація окреслюється у самовизначення, результатом якого є життєва перспектива, що містить життєві цілі, плани, ціннісні орієнтації й виконує мотивуючі функції. Їхнім проявом у соціальній діяльності стає самовдосконалення, цілеспрямована соціальна активність, прагнення до визнання результатів діяльності у суспільстві. Вона співвідносна з процесом формування інституційного середовища місцевого життя та взаємовідносин у соціумі на основі вільного вибору правил та процедур для підтримання стійких міжособистісних стосунків й базується на прагненні, готовності, діях місцевих жителів, які поділяють спільний життєвий простір, до поліпшення його економічного, соціального й екологічного становища.

Системну сутність соціальної самоорганізації визначає структура моделі функціональних та особистісних взаємозв'язків і відносин, єдність головної мети, стимулів і обмежень, нормативних вимог і неформальних ініціатив. Самоорганізація людей, які прагнуть поліпшити якість свого життя й розв'язувати спільні проблеми разом, включає створення громадської організації (громади) й визначення лідера з числа її членів. Об'єднання територіальних громад в умовах адміністративно-територіальної реформи та децентралізації влади відкриває широкі можливості для розвитку Інститутів самоорганізації населення і місцевого самоврядування, зміни моделі організованого "зверху" суспільства, на організоване "знизу".

Відповідно у суспільства з'являються важелі контролю влади – від доступу до майнових реєстрів, до антикорупційної системи електронних державних закупівель. На часі використання цих важелів сільськими громадами, у т. ч. й щодо визначення територіальних меж ОТГ, оцінювання й раціонального використання природних ресурсів для підвищення добробуту місцевого населення, інакше можливості можуть бути втраченими назавжди. Важливе й удосконалення відповідного законодавства, що стане додатковим стимулом надання необхідних засобів, у т. ч. іноземних донорів, для подальшої підтримки реформи децентралізації влади.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР в редакції від 19.03.2017 р., підстава 1850-19. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97>.

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР в редакції від 30.09.2016 р., підстава 1401-19. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp/page>.

УДК 336.71

**Савіна Наталія Борисівна, д.е.н., професор,**

**Дорошук Надія Іванівна, аспірант**

*(Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна)*

## **ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Національна економіка формується протягом багатьох століть як єдиний механізм та ґрунтується на основі дотримання економічних законів розвитку країни, характеризується господарською цілісністю та спрямована на задоволення потреб суспільства.

Особливу роль в розвитку національної економіки відіграє освіта, яка забезпечує формування особистості та її рівня культури, адаптації до суспільного життя. Економіка може розвиватися виключно в умовах зростання рівня освіти населення, які приносять вклад в розвиток цієї ж економіки. Результати дослідження А. Меддисона показали пряму залежність між темпами економічного розвитку та рівнем освіти населення: зростання бюджетних витрат на освіту на 1% веде до розвитку ВВП країни на 0,35% [1, с. 37]. Подібні дослідження були проведені і організацією соціального та